

Visuellt tänkande

Medan jag tänker rör jag pennan på mitt papper. Jag skriver inte, jag tecknar. Jag försöker komma till rätta med ett problem. De tecken som växer fram ger mig en struktur. Problemet är svårt att ge ord, men mina tecken söker en form, ett mönster och plötsligt finns lösningen där.

Ofta när jag försöker förklara rent konkreta eller abstrakta problem för andra vill jag gärna använda papper, penna, tecken, former och strukturer. Vi är många som låter tänkandet ta sådan visuell form. Våra tecken är inte "illustrationer", utan är ett slags verktyg för själva tänkandet. Många konstnärer har detta redskap i sitt arbete. Men möjligheterna att arbeta med det visuella tänkandet är användbart för långt flera, även om de tycker sig vara dåligt skolade för att bruka verktyget.

Att se är att föreställa sig

I grunden ligger vår förmåga att "föreställa oss", och det är faktiskt med den förmågan vi ser och uppfattar allt. Det kan vara svårt att inse att också det vardagliga iakttagandet av tingen omkring oss, går via dessa föreställningar. Det är alltså inte föremålen vi uppfattar, utan våra "föreställningar" om dem, våra egna inre bilder. Alla har vi någon gång överraskats av att plötsligen se något nytt i vardagen som vi tycker oss aldrig ha sett förr, fast det hela tiden funnits där framför våra ögon. Väl medvetna om detta förhållande känns det utmanande att vara beredd på att ofta "se som på nytt".

Osett

Vi har dessutom förmågan att föreställa oss något som vi aldrig sett, det är som när vi bygger upp våra drömbilder. Den förmågan är en förutsättning för att det kreativa arbetet skall ges en riktning. Med den kan vi tänka oss hur det ännu inte konstruerade verktyget skulle kunna se ut, men också hur universum skulle kunna "se ut", hur livet i morgon kan komma att gestalta sig, liksom ett liv bortom döden. För dessa inre bilder finns inga gränser.

Skissen

Vi har också förmågan att visuellt framställa dessa föreställningar i bild; i skisser, i teckningar, målningar osv. Med dessa bilder kan vi föra inre samtal om formlikhet, strukturer, riktningar osv. Med dessa kan vi också föra "samtal" med andra.

Denna förmåga är inte bara förbehållet konstnärer, den är användbar för alla i många olika sammanhang. Genom att göra tänkandet synbart blir förutsättningarna för problemlösningen förändrade, vare sig man utvecklar en ny möbeldesign, söker uttrycket för ett landskap, vill få ordning på en omöjlig ekvation eller i ett äktenskaps trassliga mönster. Med skisser syns problemen och ett tränat visuellt tänkande kan då frigöra och förlösa. Det märkliga är, att med det visuella tänkandet kan vi också komma runt de hinder som det verbala språkets begränsningar ger. Även det vi brukar kalla det undermedvetna får här vägar upp mot ytan. Vi får "se" hur våra högst personliga föreställningar egentligen ser ut och vad som bromsar eller kan ge ny kraft.

Utveckla sina möjligheter

Kan vi utveckla detta vårt visuella tänkande? Ja, det tycks vara så. Det bygger på upptäckten av andra och nya former för att se genom att styra seendet i nya banor som t.ex. mot mellanrummens former, gränslinjer, proportioner osv. Det gäller att på olika sätt får hjärnan att komma förbi vaneseendet och därmed utvidga den inre föreställningsförmågan.

Vi kan också erövra förmågan att "föreställa oss" ur till synes meningslöst klotter, att där se mönster och sammanhang och att ur det få synliga gestalter åt de inre drömmarna. I detta föds idéer, skisser, modeller och formler för nya skapande handlingar.

Detta var en gång självklarheter på Leonardos och Dürers tid då dessa bildmästare också tjänstgjorde som experter för geometriska lösningar, försvarsproblem, parader och fester. Det var och är också självklarheter för arkitekter, kartografer, officerare och ingenjörer. I vår tid lägger vi till, fotografer, filmskapare, reklammakare och designer av alla slag. I vår tid har bilder blivit var mans möjlighet. Vägbyggare, arkeologer, kirurger, poliser, kompositörer, militärer etc. arbetar idag med bilder direkt i sina professioner. Men det visuella tänkandet, som är styrkan med bildspråket, är däremot inte lika etablerat i dessa yrkesgrupper. Där förflackas ofta bildspråket, där frigörs symbolerna från sin representation och sitt sammanhang, och skissen, fotografiet, modellen töms på sitt innehåll och formen utvecklas till yttligt skal.

Designutveckling

I grunden ligger det visuella tänkandet som vi måste bli medvetna om, inte minst nu när designproblematiken hotar att bli ordtänkt och enögt funktionell. Vi måste nu ta tillvara konstnärer och andra vana vid det visuella tänkande och ge dem utrymme i den skapande processen. Vi måste också ge möjligheter för andra att utveckla sina förmågor för visuellt tänkande i resp. profession.

Värdefulla samlingar av skisser

Bakom de färdiga konstverken finns ofta rader av prövande försök. Hur föddes t.ex. Bror Marklunds och Arne Jones skulpturer fram? Deras skisser finns kvar. Insyn i dessa skissamlingar skulle kunna bli kraftfulla inspirationskällor för en kreativ utveckling av det visuella tänkandet. Här är det visuella tänkandet synbart och ur det kan nya visioner födas.

Jag formar med pennan nu den cirkel som sluter samman mina tankar och avslutar därmed denna essä.

Torgny Åström